

ANALÝZA ODVETVOVEJ ŠTRUKTÚRY SR NA ZÁKLADE PRIDANEJ HODNOTY THE ANALYSES OF THE INDUSTRIAL STRUCTURE OF THE SLOVAK REPUBLIC ON THE BASIS OF VALUE ADDED

KOVENCOVÁ Katarína, (SR)

ABSTRACT

The Slovak republic is a member of the EU about two years, but the present level of economy of the Slovak republic is still lower than average of other members of EU. This article analyses the development of the industrial structure of the Slovak economy on the basis of value added and compares it with the average data for the European Union.

KEY WORDS

the industrial structure, value added, national economy, efficiency

ÚVOD

Súčasná úroveň ekonomiky SR v porovnaní s priemerom dosahovaným ekonomikami členských štátov EÚ v posledných rokoch je veľmi nízka. Ekonomické podmienky na Slovensku v súčasnosti stále ovplyvňuje pretrvávajúce dôsledky predchádzajúceho spoločensko-ekonomického systému. Týka sa to predovšetkým deformácií v myslení ľudí a deformovanej štruktúry ekonomiky, orientovanej na výroby s nízkou pridanou hodnotou. Zaostávanie ekonomickej výkonnosti a technologickej úrovne Slovenska za ekonomicky vyspelejšími krajinami sa aj preto naďalej viditeľnejšie nezmenšuje. Slovensko dosahuje približne 48 % z priemeru ekonomickej výkonnosti v Európskej únii. Ekonomická výkonnosť SR iba pomaly približuje k priemernej úrovni krajín EÚ. Ekonomické zaostávanie je charakteristické pre všetky regióny SR a výnimkou bratislavského regiónu, ktorý dosahuje v súčasnosti približne úroveň priemeru EÚ. Za hlavné zdroje zvyšovania efektívnosti ekonomiky SR môžeme označiť optimálne využívanie zdrojov národného hospodárstva. Tiež i odvetvová štruktúra národného hospodárstva môže výrazne ovplyvniť pozitívny vývoj v ekonomike. Úsilím štátu by mala byť snaha v daných podmienkach ekonomiky SR vytvoriť prostredie, ktoré zabezpečí dlhodobý, udržateľný ekonomický rast.

MATERIÁL A METÓDY

Článok analyzuje vývoj odvetvovej štruktúry národného hospodárstva Slovenskej republiky na základe tvorby pridanej hodnoty. Na účely analýzy sme údaje čerpali zo štatistického úradu SR a Eurostatu. Štatistický úrad SR zisťuje pridanú hodnotu odpočtom medzispotreby od hrubej produkcie. Pridaná hodnota sa skladá z novovytvorenej hodnoty, ktorú prezentujú mzdy, sociálne náklady, finančné náklady, zisk a dane a z prenesenej hodnoty, ktorú reprezentujú odpisy. Údaje sme pre potreby našej analýzy agregovali do štyroch kategórií odvetví:

- pôdohospodárstvo (kódy odvetvia podľa OKEČ A + B - poľnohospodárstvo, poľovníctvo a lesné hospodárstvo, rybolov a chov rýb)
- priemysel (kódy odvetvia podľa OKEČ C až E - ťažba nerastných surovín, priemyselná výroba, výroba a rozvod elektriny, plynu a vody)
- stavebníctvo
- služby (kódy odvetvia podľa OKEČ G až P - obchodné služby, finančné služby a verejné služby).

Na základe odvetvového členenia sme sledovali a analyzovali ako sa jednotlivé odvetvia národného hospodárstva podieľali na tvorbe pridanej hodnoty v ekonomike v rokoch 1993 až 2004.

Národné hospodárstvo charakterizujeme ako komplex všetkých výrobných odvetví v danej krajine, ktorý je výsledkom dlhodobého historického vývoja pričom jednotlivé jeho zložky sú navzájom spolu pospájané. Spojenie jednotlivých zložiek národného hospodárstva zabezpečuje proces deľby práce v ekonomike. Proces deľby práce v ekonomickom prostredí prebieha dvomi smermi a vedie k predmetnému usporiadaniu národného hospodárstva (odvetvia a odbory a priestorovému usporiadaniu národného hospodárstva (kraje, okresy). Pre potreby našej analýzy je dôležité odvetvové členenie národného hospodárstva, ktorého princípom je usporiadanie ekonomických subjektov v prostredí podľa činnosti, ktoré vyrábajú tie isté alebo príbuzné výrobky, či služby, tiež usporiadanie podľa príbuznosti základného materiálu alebo podobných technologických procesov.

Potreba poznania odvetvového členenia národného hospodárstva spočíva v tom, že v každom odvetví sa rôznou mierou sústreďuje zamestnanosť a pridaná hodnota, čo sa následne môže prejaviť:

- vo vývoji produktivity práce,
 - vo vývoji konjunkturálneho cyklu,
 - v úrovni celkovej inflácie vzhľadom na odlišný cenový vývoj a váhu jednotlivých odvetví.
- Treba si uvedomiť, že odvetvové členenie ekonomiky ovplyvňuje produktivitu práce z dlhodobého hľadiska. Jednotlivé odvetvia sa odlišujú produkčným potenciálom, ktorý závisí najmä od stupňa technologického pokroku, miery úspor z veľkovýroby a tiež aj od miery regulácie zo strany štátu. To znamená, že z teoretického pohľadu štrukturálne zmeny v ekonomike by mali byť realizované v snahe presúvať zdroje z odvetví s nízkou produktivitou do odvetví produktívnejších. Takéto zmeny sú potom impulzom pre zabezpečenie rastu ekonomiky v dlhšom časovom horizonte.

VÝSLEDKY

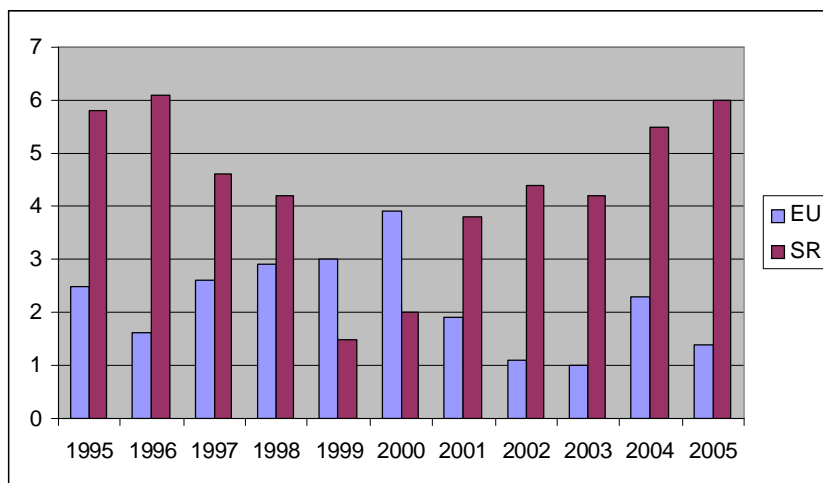
Výkonnosť ekonomiky SR po osamostatnení rástla relatívne vysokým tempom, čo dokumentuje i tabuľka 1 (graf 1). Rast bol dosahovaný zvyšovaním produktivity práce a pridanej hodnoty a sprevádzaný bol rastom podielu súkromného sektora a prílevom PZI. Najvyššie tempá rastu ekonomiky sa dosahovali v rokoch 1994 – 1996 – na úrovni oscilujúcej okolo 6 %. Daný stav bol výsledkom uvoľnenej makroekonomickej politiky štátu. V dôsledku uvoľnenej makroekonomickej politiky sa prehĺbil deficit verejných financií ako aj deficit bežného účtu platobnej bilancie, a preto štát pristúpil k stabilizačnej makroekonomickej politike, čo sa samozrejme prejavilo i na vývoji ekonomického rastu (rok 1999 – 1,5 %). V súčasnosti voľbou obozretnej kombinácie nástrojov hospodárskej politiky a implementáciou reformných procesov sa vytvorili podmienky pre udržanie pomerne vysokého tempa rastu ekonomiky.

Tabuľka 1: Vývoj reálneho HDP v SR a EÚ (%)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
EU (15)	-	2,5	1,6	2,6	2,9	3,0	3,9	1,9	1,1	1,0	2,3	1,4
SR	6,2	5,8	6,1	4,6	4,2	1,5	2,0	3,8	4,4	4,2	5,5	6,0

Zdroj: ŠÚ SR, MF SR, NBS

Graf 1: Vývoj reálneho HDP v SR a EÚ v rokoch 1995 – 2005 (%)

Štruktúra produkčnej sféry ekonomiky je charakterizovaná prostredníctvom hrubej pridanej hodnoty štrukturovanej podľa ekonomických činností. Ekonomickú výkonnosť jednotlivých odvetví sme hodnotili na základe pridanej hodnoty. Vývoj pridanej hodnoty podľa odvetví je uvedený v nasledujúcej tabuľke 2. Z uvedených hodnôt je zrejmé, že v období rokov 1993 až 2003 došlo k výraznej zmene podielov jednotlivých skupín odvetví ekonomickej činnosti, a tým aj k zmene odvetvovej štruktúry hospodárstva.

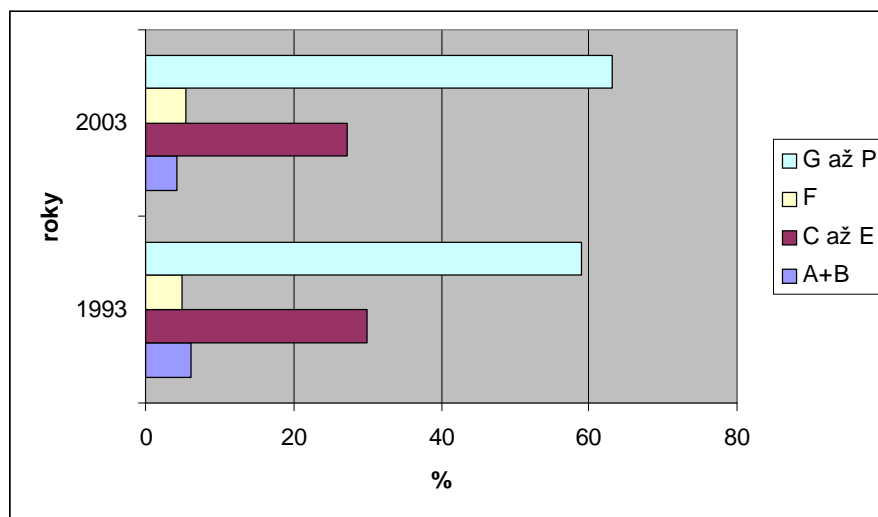
Tabuľka 2: Štruktúra pridanej hodnoty podľa odvetví SR (bežné ceny v mld. Sk)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Æ
Pôdohospodárstvo (A +B)	23,7	30,2	31,3	32,2	36,8	37,6	35,4	38,9	44,9	44,5	43,7	36,3
Priemysel (C až E)	117,1	146,7	174,5	183,9	180,0	191,0	220,8	237,9	254,6	257,7	292,2	205,1
Stavebníctvo (F)	19,3	26,3	26,7	43,3	46,9	50,2	41,8	45,3	46,9	52,7	58,8	41,7
Služby (G až P)	229,9	250,3	295,3	322,2	392,9	427,5	461,7	516,2	576,6	644,1	678	435,9
Pôdohospodárstvo (A +B)	6,1 %	6,7 %	6,0 %	5,6 %	5,6 %	5,3 %	4,7 %	4,6 %	4,9 %	4,5 %	4,1 %	5,28
Priemysel (C až E)	30,0 %	32,3 %	33,1 %	31,6 %	27,4 %	27,0 %	29,0 %	28,4 %	27,6 %	25,8 %	27,2 %	29,03
Stavebníctvo (F)	5,0 %	5,8 %	6,4 %	7,4 %	7,2 %	7,1 %	5,5 %	5,4 %	5,0 %	5,2 %	5,5 %	5,9
Služby (G až P)	58,9 %	55,2 %	54,5 %	55,4 %	59,8 %	60,5 %	60,8 %	61,6 %	62,5 %	64,5 %	63,2 %	59,7

Na základe analýzy podielu príspevku jednotlivých odvetví na tvorbe pridanej hodnoty musíme konštatovať, že v priebehu rokov 1993 až 2003 nastala výrazná zmena v štruktúre hospodárstva SR tak, že stúpol podiel odvetví v oblasti obchodu a služieb na úkor ostatných odvetví ekonomiky z 58,9 % na 63,2 %. V ekonomike SR klesol podiel pôdohospodárskych odvetví z 6,1 % na 4,1 %. Pokles tiež zaznamenali odvetvia priemyslu z 30 % na 27,2 %. Môžeme teda konštatovať, že poradie významnosti odvetví v národnom hospodárstve z pohľadu tvorby pridanej hodnoty sa zmenilo v prospech odvetví obchodu a služieb na úkor

odvetví pôdohospodárstva, kde sme zaznamenali pokles za analyzované obdobie o 2 percentuálne body.

Graf 2: Zmena podielov skupín odvetví podieľajúcich sa na tvorbe pridanej hodnoty za obdobie 1993 až 2003

Odvetvová štruktúra ekonomiky SR vypovedá o tom, že relatívne vyšší podiel pridanej hodnoty sa v národnom hospodárstve SR v porovnaní s priemernou štruktúrou ekonomík EÚ vytvorí v priemysle a pôdohospodárstve. Kým v EÚ na tvorbe pridanej hodnoty sa služby podieľajú v priemere 70 % v Slovenskej republike to je iba 59,7 %.

Tabuľka 3: Štruktúra pridanej hodnoty podľa odvetví v SR a EÚ – priemer za roky 1995 – 2003 (v %)

	SR	EÚ - priemer	krajiny nad priemerom EÚ	krajiny pod priemerom EÚ
Pôdohospodárstvo (A +B)	5,03	2,36	Grécko, Írsko	Luxembursko, Veľká Británia, Nemecko
Priemysel (C až E)	28,56	22,21	Írsko	Luxembursko, Grécko
Stavebníctvo (F)	6,07	5,63	Španielsko, Portugalsko, Rakúsko, Grécko,	Írsko, Slovinsko, Estónsko
Služby spolu (G až P)	60,3	69,77	Grécko, Španielsko, Francúzsko, Nemecko,	Írsko, Luxembursko, Írsko

Zdroj: vlastné prepočty z údajov Eurostat

Na základe analyzovania údajov Eurostatu za jednotlivé krajiny EÚ, môžeme konštatovať, že ekonomiky krajín EÚ sa vyznačujú relatívne ustáleným podielom jednotlivých odvetví na tvorbe pridanej hodnoty. Slovenská republika v porovnaní s EÚ preyšovala priemerné hodnoty v oblasti pôdohospodárstva, priemyslu a mierne i v oblasti stavebníctva. V oblasti služieb je SR s 59,7 % podielom pod priemerom krajín EÚ.

DISKUSIA

Článok si kládol za cieľ zmapovať vývoj odvetvovej štruktúry ekonomiky SR na základe analýzy pridanej hodnoty a zistiť ako sa mení podiel jednotlivých odvetví národného hospodárstva v dôsledku realizácie štrukturálnych zmien v ekonomike SR. Odvetvová štruktúra SR je charakterizovaná širokou polyfunkčnou skladbou, v ktorej sú zastúpené všetky výrobné i nevýrobné odvetvia. Z analýzy za roky 1993 – 2003 vyplynulo, že v dôsledku štrukturálnych zmien sa podiel jednotlivých odvetví na tvorbe pridanej hodnoty menil. Znižoval sa podiel pôdohospodárstva na tvorbe pridanej hodnoty v prospech odvetvia trhových a netrhových služieb, ale i napriek tomuto posunu v prospech odvetvia služieb Slovenská republika ešte nie je na úrovni priemeru EÚ. Treba si uvedomiť, že podpora odvetví, ktoré tvoria najvyšší podiel pridanej hodnoty v progresívnych trendoch súčasného rozvoja predstavuje jeden z najvýznamnejších rozvojových faktorov. Za predpokladu koordinácie racionálnej hospodárskej a menovej politiky SR, prepojenosti makroekonomickej politiky a mikroekonomickej reštrukturalizácie môžu tieto odvetvia vytvárať prostredie, ktoré zabezpečí dlhodobý ekonomický rast a prosperitu. Zároveň predstavujú široký potenciál, umožňujúci zvládnuť náročné požiadavky rozvoja. Horeuvedená analýza je iba počiatočným rozpracovaním problematiky odvetvovej štruktúry ekonomiky SR, aby daná analýza získala vyšší stupeň objektívnosti je dôležité ju následne doplniť o ďalšie čiastkové analýzy.

ANOTÁCIA

Súčasná úroveň ekonomiky SR v porovnaní s priemerom dosahovaným ekonomikami členských štátov EÚ v posledných rokoch je veľmi nízka. Hlavným zdrojom zvyšovania efektívnosti ekonomiky SR je optimálne využitie vonkajšieho a vnútorného prostredia. Úsilím štátu by mala byť snaha v daných podmienkach ekonomiky SR zvyšovať úroveň pridanej hodnoty a jej podiel na celkových výkonoch národného hospodárstva. Cieľom príspevku je analyzovať vývoj odvetvovej štruktúry ekonomiky SR na základe tvorby pridanej hodnoty v odvetviach národného hospodárstva.

KLÚČOVÉ SLOVÁ

odvetvová štruktúra, pridaná hodnota, národné hospodárstvo, efektívnosť

LITERATÚRA

1. Baránik, M., Farkašovská, M.: Národohospodárska politika. Trenčín 2005.
2. Blašková, M: Politika hospodárskej súťaže, KON-PRESS 1997
3. Správa o makroekonomickom vývoji SR za rok 2001 z pohľadu menovej politiky so zameraním na vývoj bežného účtu platobnej bilancie a návrh opatrení na riešenie makroekonomickej nerovnováhy. Bratislava, Národná banka Slovenska 2002.
4. Vincúr, P. a kol.: Hospodárska politika. Bratislava 1997
5. Štatistické údaje ŠÚ SR, NBS, MF SR, MH SR, Eurostatu a OECD.
6. Monitoring denníkov (Sme, Hospodárske noviny) a týždenníkov (TREND, Domino Fórum, Finance a úvér, Ekonóm a Politická ekonomie).
7. <http://www.economy.gov.sk>
8. <http://www.europa.eu.int>
9. <http://www.finance.gov.sk>
10. <http://www.government.gov.sk>
11. <http://www.oecd.org>

KONTAKTNÁ ADRESA

Ing. Katarína Kovencová, KMaM FSEV Trenčianska univerzita A. Dubčeka v Trenčíne,
Študentská 2, 950 01, tel.: 032 / 7 400 685, email: kovencova@tnuni.sk

Článok je publikovaný v rámci projektu VEGA č. 1/2592/05.

Recenzent: Ing. Marek Dvořák, PhD.